

МОВОЗНАВСТВО ТА ЛІТЕРАТУРА

УДК 373.3.091.33-027.22:181.161.2
DOI: 10.37026/2520-6427-2022-112-4-56-61

Ольга БУРКО,
кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри педагогіки та психології
Українського гуманітарного інституту,
м. Буча, Україна,
ORCID: 0000-0001-5843-4686
e-mail: burkoov@gmail.com

Ірина ВАСИЛЕНКО,
аспірантка Національного педагогічного
університету імені М. П. Драгоманова,
м. Київ, Україна,
ORCID: 0000-0001-8327-5613
e-mail: i.vasylenko@ugi.edu.ua

АКТУАЛІЗАЦІЯ ПРОБЛЕМИ ДИКТАНТІВ ЯК ОСОБЛИВОГО ВИДУ НАВЧАЛЬНИХ ТА ДІАГНОСТУВАЛЬНИХ ВПРАВ У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Анотація. У статті виокремлено диктанти як особливий вид вправ. Визначено, що вони є методичним інструментарієм учителя початкової школи з метою діагностування прогалин у навчанні школярів. Здійснено аналіз напрацювань науковців та вчителів-практиків із проблеми методики проведення диктантів у початковій школі. Актуалізовано класифікацію диктантів за критеріями Антоніни Мовчун та Лесі Мовчун у виданні «Збірник диктантів з української мови для учнів 2–4 класів» (2022). За метою використання авторки виділили навчальні та діагностувальні диктанти. Залежно від того, як учні записують продиктований їм текст – без змін чи зі змінами – поділили диктанти на текстуальні, вибіркові, вільні та

творчі. До текстуальних належать діагностувальні, попереджувальні та пояснювальні; до диктантів зі зміною тексту – вибіркові, вільні та творчі. Наприкінці навчального посібника запропоновані підсумкові діагностувальні диктанти. І що найважливіше – працювали й оприлюднили методику проведення такого виду вправ. Тести диктантів і вправ до них згруповано відповідно до тем типових освітніх програм Олександри Савченко та Романа Шияна і підручників для учнів 2–4 класів.

Ключові слова: діагностування, класифікація диктантів, критерії, навчальний посібник, Приірпіння, вчитель початкових класів, школярі.

Olga BURKO,
Candidate of Pedagogical Sciences,
Associate Professor of the Department
of Pedagogy and Psychology
Ukrainian Humanitarian Institute,
Bucha, Ukraine,
ORCID: 0000-0001-5843-4686
e-mail: burkoov@gmail.com

Iryna VASYLENKO,
Graduate student,
National Pedagogical Drahomanov University,
Kyiv, Ukraine,
ORCID: 0000-0001-8327-5613
e-mail: i.vasylenko@ugi.edu.ua

ACTUALIZATION OF THE DICTATION PROBLEM AS A SPECIAL TYPE OF EDUCATIONAL AND DIAGNOSTIC EXERCISES IN PRIMARY SCHOOL

Abstract. *It has been highlighted the dictation as a special type of exercise in this article. It is a methodical toolkit of a primary school teacher for diagnosing gaps in schoolchildren's education. An analysis of the work of scientists and practicing teachers on the problem of the method of conducting dictations in primary school was carried out. It has been update classification of dictations according to the criteria by Antonina Movchun and Lesya Movchun in the publication «Collection of dictations from the Ukrainian language for schoolchildren of grades 2–4» (2022).*

According to the purpose of use, the authors selected educational and diagnostic dictations. Depending on how schoolchildren write down the text dictated to them - without changes or with changes – dictations were divided into textual, selective, free and creative. They include diagnostic, warning, and explanatory ones to the text ones; to dictations with text changes – selective, free and creative. At the end of the study guide, final diagnostic dictations were offered. And what is the most important – they worked out and made public the method of conducting this type of exercises.

Tests and exercises for dictations are grouped according to the topics of typical educational programs by Oleksandra Savchenko, Roman Shiyan and textbooks for schoolchildren of grades 2–4. We focus on the using of adapted excerpts from the works of the well-known writer; this year's jubilee Yevhen Hutsal. We suggest that primary school teachers use memories of Yevhen Hutsal's work about Irpin area during creative dictations. The creative principle of selecting texts for dictation as a type of exercise can give impetus to further research into the methodology of conducting dictation in junior high school.

Key words: *diagnosis, classification of dictations, criteria, study guide, Irpin area, primary school teacher, schoolchildren.*

Постановка проблеми. Сучасна національна педагогічна наука оновлює діагностичні освітні матеріали, зокрема диктанти, що є методичним інструментарієм учителя початкової школи з метою діагностування прогалин у навчанні школярів, зумовлених умовами сьогочасної війни. Тексти для них потребують наукового осмислення та методичних рекомендацій, адже учні прослуховують, а потім записують диктанти. За цих умов важливою психологічною засадою є врахування положення про їхній рівень графічних навичок.

У зв'язку з цим Олександра Савченко звертає увагу вчителів на особливості кістково-сполучного апарату молодших школярів, що набувають важливого значення при розподіленні навантаження на різні групи м'язів у ході запису диктантів. Дослідниця, зокрема, зауважує: «Дрібні м'язи кисті в першокласників розвиваються повільно, що позначається на якості графічних навичок» (Савченко, 2012). Означена думка

врахована при компонуванні орієнтовних диктантів з української мови: їх рекомендовано проводити, починаючи з 2 класу.

Аналіз наукових досліджень і публікацій. Проблема класифікації диктантів для початкової школи набула неабиякої актуальності впродовж останніх двох десятиліть серед науковців та вчителів-практиків. Так, Катерина Пономарьова визначила диктанти як «основну форму перевірки орфографічних і пунктуаційних умінь» (Пономарьова, 2001, с. 44). Науковиця також зауважила, що «...контрольному диктанту мають передувати навчальні диктанти, які доцільно проводити після вивчення кожної теми, присвяченої орфографії і правопису» (Пономарьова, 2001, с. 46). Ольга Хорошковська напрацювала методику проведення низки диктантів, спрямованих на формування графіко-орфографічних навичок: вибірковий (активізуються слухові відчуття); попереджувальний (із попереджувальним поясненням орфограм); зоровий; зорово-слуховий; словниковий із використанням сигнальних карток, що сприяють встановленню правильних асоціативних зв'язків між звуками і буквами української мови (Хорошковська, 2001). Учена рекомендує проводити їх на початку уроку, відвівши для цього принаймні 5 хвилин.

Науковці Микола Вашуленко і Світлана Дубовик сформувавши два типи комбінованих орієнтовних контрольних робіт з української мови, призначені для вчителів, методистів, керівників шкіл, які здійснюють поточний і семестровий контроль навчальних досягнень учнів 2–4 класів з української мови (Вашуленко, Дубовик, 2012). У комбінованих контрольних роботах другого типу автори передбачають по 8 варіантів диктантів і завдань для кожного класу. Вони сформувавши однотипні випереджувальні завдання до кожного тексту диктанту, наприклад: 1. Напиши диктант, пропустивши рядок для заголовка. 2. Добери і запиши заголовок (Вашуленко, Дубовик, 2013, с. 43–45).

Дослідниці Світлана Заєць, Антоніна Заїка, Марина Машук, Лідія Кісуріна, Людмила Прінь, Ірина Федорова, Ірина Гудзик, Ольга Хорошковська розробили чотири варіанти орієнтовних текстів диктантів для проведення підсумкових контрольних робіт (Заєць та ін., 2005). Учителі-практики Любов Гайова, Ірина Дирдара, Людмила Лаптева, Наталія Лунько, Тамара Савчук, Христина Семеновська, Ірина Рослякова уклали підсумкові контрольні роботи з української мови для учнів 2–4 класів (Гайова та ін., 2009), що передбачають написання контрольних диктантів та виконання мовних завдань на основі текстів диктантів. Любов Гайова та Христина Семеновська оприлюднили орієнтовні тексти для диктантів (Гайова, Семеновська, 2007). Оскільки їхній обсяг перевищує норму слів на два-три слова, то автори пропонують писати їх без графічних завдань. Крім того, вони радять ще й випереджувальне завдання, зокрема виписувати окремі слова

з диктантів на дошку з метою ознайомлення учнів з їхнім значенням та написанням. Для другокласників дібрано тести для навчальних та контрольних диктантів, а для школярів 3 і 4 класів, з метою діагностики, у вересні рекомендовано написати додатковий диктант, де кількість слів на 10–12 є більшою, порівняно з попереднім навчальним роком.

Ніна Кидисюк пропонує ознайомитися та творчо використовувати 12 текстів для контрольних диктантів у 4 класі (Кидисюк, 2007). Лідія Єременко, зі свого боку, створила серію диктантів, присвячених імениникам. Зокрема, для учнів 2–4 класів диктант складається зі словникових слів, а також запропоновано текстові диктанти і ключі до них: I – ім'я можна прочитати з перших літер; II – ім'я можна прочитати з других літер; III – ім'я можна прочитати з останніх літер кожного слова. Завдяки підібраним ключам учні повинні скласти ім'я Леся. Так, для другокласників запропоновано такий диктант: 1) лампа, електрика, середа, ясен; 2) олівець, медаль, асфальт, дятел; 3) дятел, купе, пояс, вулиця. Крім того, додано завдання: знайти слова, що містять два склади тощо. Для третьокласників до цього ж імені сформовано такий диктант: 1) ліворуч, електрика, сантиметр, ясен; 2) електрика, депутат, асфальт, дятел; 3) вокзал, спасибі, верблюд, автомобілі, пшениця (Єременко, 2008, с. 16). До нього також додано завдання: знайти слова, що пов'язані за змістом. Для учнів 4 класу сформовано такі текстові завдання: «Люди часто вірять оберегам – предметам, які наділені особливими властивостями. Енергетика цих предметів оберігає від хвороб, лютого звіра, блискавки... Саме від оберега залежав успіх у далекій дорозі чи на полюванні в давніх людей. Яскравим прикладом цього є зображення хреста, коня, птаха на одязі, на дверях хати, на рушниках» (Єременко, 2008, с. 19). Також додано завдання: назвати частини мови залежно від теми, що вивчається. Зауважимо, що означені диктанти можна використовувати як навчальні, так і пояснювальні.

Особливу увагу слід акцентувати на принципі добору текстів для диктантів. Так, Світлана Канцур дала вчителям можливість попрацювати не тільки з емоційними, різними за тематикою, але й краєзнавчими текстами для диктантів (Канцур, 2009). Авторка, здогадно, керувалася тезою Івана Ющука: «Мовлення ж діти повинні вчити не з теорії, а наслідуючи найдосконаліші зразки, яких можна вдосталь знайти в українських художніх творах, публіцистиці, наукових працях» (Ющук, 2010, с. 5). Антоніна Мовчун та Леся Мовчун для диктантів здебільшого подають тексти власного авторства, що вміщені у навчально-методичному посібнику «Збірник диктантів з української мови для учнів 2–4 класів» (2022), якому вперше надано гриф Міністерства освіти і науки України. У збірнику оприлюднено класифікацію диктантів за двома критеріями: за метою використання та залежно від того, як учні записують продиктований їм текст – без змін чи зі змінами. За першим критерієм авторки виокремлюють навчальні та діагностувальні диктанти; за другим – текстуальні, вибірккові, вільні та творчі. До текстуальних вони відносять діагностувальні, попереджувальні та пояснювальні; до диктантів зі зміною тексту – вибірккові, вільні та творчі. Наприкінці навчального

посібника авторами не лише запропоновано підсумкові діагностувальні диктанти, а й, щонайважливіше, напрацьовано й оприлюднено методіку проведення такого виду вправ.

Мета статті – проаналізувати класифікацію видів диктантів для учнів 2–4 класів, подану Антоніною Мовчун та Лесею Мовчун, та алгоритми їхнього проведення; актуалізувати спогади про творчість Євгена Гуцала, адаптувати їх для використання під час проведення творчих диктантів для майбутніх учителів початкової школи.

Виклад основного матеріалу дослідження. За визначенням Антоніни Мовчун та Лесі Мовчун, діагностувальний диктант – це «диктант для перевірки рівня засвоєння учнями навчальної теми чи розділу, орфографічних умінь і навичок учнів» (Мовчун, 2022, с. 2). Для учнів 2 класу для діагностувального диктанту Леся Мовчун обрала текст Максима Рильського, який назвала «Магічна сила слова»: «*Магічну силу має слово "земляк". Воно може означати людину з тієї самої країни, області, району, міста чи села. Але завжди криється в ньому почуття рідності. Коли людина цілком переможе космічні простори, вона з гордістю вимовлятиме слово "земляк". Вона – мешканець Землі*» (40 слів) (Мовчун, 2022, с. 28–29). У рубриці «Міркуємо над змістом» подано низку запитань. Наприклад: 1. Що означає слово *земляк*? 2. Коли це слово змінить своє значення? 3. Якого значення воно набуде, коли людина переможе космічні простори?». Зважаючи на це, вчителям рекомендовано принагідно запропонувати питання про місто, де навчаються другокласники, наприклад: 1. Із ким ти зустрівся в Бучі? 2. Що ти розкажеш другові про Бучу?

На наступному етапі пропонуємо батькам удома продиктувати сину чи доньці текст краєзнавця Олексія Передерія про походження назви міста: «*Буча отримала свою назву від річки Буча. Вона, можливо, походить від слов'янських слів "бука" – гудіння, ревіння чи "бучало" – вир, глибока яма. Мабуть, у ті часи річка була швидкоплинною, повноводною і гучною – "букала", "бучала", як тоді говорили*» (За Олексієм Передерієм, 36 слів) (Передерій, 2002, с. 3). Після запису тексту учень може надіслати його фото у соціальні мережі віртуальному земляку. На уроці вчитель актуалізує напрацювання родини, додавши завдання до тексту: випиши дієслова до іменника «річка» за зразком: річка (що робила?) – «бубоніла».

Земляком вважаємо й цьогорічного ювіляра та знаного в Приірпінні письменника – Євгена Гуцала (1937–1995). Тексти з його оповідань авторки також вибрали для диктантів. Наприклад, уривок із Гуцалового тексту назвали «Жайворонок і його пісня»: «*Жайворонок не розлучається з піснею. Він спить біля сірої грудки землі. Пісня теж із ним. Жайворонок оберігає її від холодного вітру. Вранці він на прудких крилах підносить свою пісню у блакитне привілля* небес. Вона радісно дзвенить над степом. А поблизу звучать пісні інших жайворонків і спадають на землю ніжними перлами*» (Мовчун, 2022, с. 23). Антоніна Мовчун та Леся Мовчун додали до тексту низку запитань: «1. Де спить жайворонок? 2. Що він оберігає? 3. Чому його пісня радісна? 4. Як пташка ставиться до своєї пісні? Яким

прислів'ям про лелеку можна закінчити текст? Жайворонки співає – ранок зустрічає» (Мовчун, 2022, с. 24).

Однак одне лише емоційне сприйняття художнього тексту не може забезпечити виконання освітньо-виховних завдань, поставлених перед початковою освітою. До емоційності учнів слід долучити асоціативне мислення. Психологічна та педагогічна науки цьому аспекту навчання надають досить важливого значення. Прихильники педагогічного використання асоціативної теорії мислення Олександр Скрипченко та Олег Падалка у зв'язку з цим запропонували педагогам такі практичні поради: «Щоб згадати певний образ, необхідно згадати інший образ, який по відношенню до першого знаходиться у просторово-часовій суміжності; подібності, протилежності» (Скрипченко та ін., 2005, с. 259, 328). Текст для диктанту навіяв асоціації зі спогадами Василя Кобця, названими «Сонячні висоти подільського жайворонка».

Відповідно пропонуємо вчителям початкової школи проводити творчий диктант на основі уривка зі спогадів колеги по перу та земляка письменника про творчу манеру Євгена Гуцала: «Не клацав машинкою, щоб не відгонити думки. Любив творчу тишу. Здебільшого босоніж ходив по кімнаті. Обдумував, багатого читав. Як свідок, скажу: коли працював над публіцистичним твором «Ментальність* орди», то перекопав усю письменницьку бібліотеку в Ірпінському будинку творчості, особливо найголовніші джерела з історії України і Росії, тлумачні словники та **енциклопедію Брокгауза***, твори Миколи Костомарова, історичні журнали... Працював самовіддано і серйозно. Звичайно ж, і твір вийшов сильним і глибоким, найболючішим на цю глобальну тему в українській літературі...

Треба жити, вірити і сподіватись. І діяти! Бути невтомним у своїх задумах і творчості, як незабутній Євген Гуцало» (97 слів) (Кобець, 2017, с. 1).

У тексті позначили зірочкою слова, значення яких варто пояснити й записати на дошці в класі чи на спроектованому слайді презентації.

Антоніна Мовчун та Леся Мовчун напрацювали алгоритм проведення творчого диктанту, зокрема творчий диктант із заміною в тексті одних форм слів іншими. По-перше, творчий диктант, що передбачає поширення речень через уведення прикметників, наприклад: ментальність* – українська; енциклопедія Брокгауза* – цікава. Крім того, запропоновано додаткове завдання – відповіді на запитання: 1. Що ви дізналися про творчу манеру Євгена Гуцала? 2. Якою бібліотекою користувався письменник, коли працював над публіцистичним твором «Ментальність* орди»? 3. Де знаходилася ця бібліотека? Отже, метафорична назва пропонованого диктанту – «Сонячні висоти подільського жайворонка» – викликає асоціацію з птахом, що живе на землі і в небі.

Однак найчастіше авторки звертаються до Гуцалової прозової збірки «У лелечому селі», що спостерігається в текстах діагностувального диктанту в 2 класі «Повернулись лелеки» (37 слів) (Мовчун, 2022, с. 16), навчальних диктантах у 4 класі – «Вулицею ішов лелека...» (83 слова) (Мовчун, 2022, с. 197–198) та «Вчать літати» (88 слів) (Мовчун, 2022, с. 216). Методичною

знахідкою вважаємо випереджувальне ознайомлення з походженням лексеми «лелека», що відомо з навчального диктанту для другокласників «Гайстер чи лелека»: «Слово лелека зайшло в нашу мову з південних країв. Назва чорногуз – давня українська. Вона вказує на колір птаха. Слова бусол, боцян, бузько в польській і словацькій мовах означають тупати, дибати.

Назва гайстер поширена в західних областях України. Походить вона з німецької мови» (За Віталієм Русанівським, 42 слова).

Завдання: підкреслити в тексті слова, близькі за значенням (синоніми) до слова «лелека» (Мовчун, 2022, с. 36). Варто додати ще й таке запитання: «Яким прислів'ям про лелеку можна закінчити текст?». Наприклад: де лелека водиться, там щастя родиться.

«Українські соняшники» – так авторки збірника назвали навчальний диктант для другокласників: «Соняшники горять на подвір'ях, за огорожами. Вони виходили до дороги й тут ростуть на вільному місці. Дивися на них, хочеш усміхнутись, ловиши себе на тому, що став ласкавим і добрим безпричинно. Тобі все тут дороге, рідне. Звідки й коли прийшла до тебе ця любов і залишилась у тобі українським соняшником?» (50 слів) (Мовчун, 2022, с. 60). Прочитований текст узято з невеликої замальовки Євгена Гуцала «Серпень, спалах любові». Леся Воронина написала вступне слово про письменника до однойменної збірки, назвавши його «Ти любиш тут кожен соняшник» (Гуцало, 1969а).

Лариса Горболіс вирізняє пахучі соняхи серед запахів оповідання «Запах кропу» Євгена Гуцала: «У товаристві соняшників (саме у товаристві, як із розумними істотами) героєві затишно і водночас ніяково. За посередництвом цих рослин він ніби почуває космічну вібрацію» (Горболіс, 2010, с. 54). Уривок із твору може стати основою навчального диктанту «Цвітуть соняшники...» для студентів, які здобувають фах учителя початкової школи. Зважаючи на це, вони повсякчас матимуть за взірць Гуцалові твори (Гуцало, 1969б).

Висновки. Отже, аналізований навчальний посібник відповідає лінгводидактичним вимогам, зокрема віковим особливостям учнів початкової школи, є доступним для розуміння, має естетичне й пізнавальне значення. Виявлені у виданні Антоніни Мовчун та Лесі Мовчун тексти, що належать перу знаного в Приірпінні цьогорічного ювіляра Євгена Гуцала, актуальні й дотепер. Тож учителі початкової школи та батьки учнів можуть використати представлені тексти диктантів і вправ з української мови відповідно до тем підручників 2–4 класів. Суттєве значення має й те, що означені тексти цікаві своїм змістом і можуть викликати в учнів інтерес до прочитання творів, з яких вони взяті. З цією метою автори подали список використаних творів.

Перспективи подальших досліджень. Збірник диктантів та вправ Антоніни Мовчун та Лесі Мовчун може дати імпульс подальшим дослідженням методики проведення диктантів у молодшій школі. Навчальний посібник відкриє нові можливості для вдосконалення шкільних програм, підручників, а також написання методичних рекомендацій, адресованих учителям 2–4 класів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Савченко, О. (2012). Вивчення особистості молодшого школяра як передумова успішної організації його навчальної діяльності. *Початкова школа*. С. 1–6.

Пономарьова, К. Перевірка навчальних досягнень учнів з української мови в II семестрі (2007). *Початкова школа*. № 3. С. 43–46.

Хорошковська, О. (2001) Формування графіко-орфографічних умінь і навичок. *Початкова школа*. № 2. С. 16–18.

Вашуленко, М., Дубовик, С. (2012). Орієнтовні комбіновані контрольні роботи з української мови. *Початкова школа*. № 7. С. 39–47.

Вашуленко, М., Дубовик, С. (2013). Орієнтовні комбіновані контрольні роботи з української мови. *Початкова школа*. № 4. С. 36–45.

Заєць, С., Заїка, А., Машук, М. та ін. (2005). Формування графіко-орфографічних умінь і навичок. *Початкова школа*. № 2. С. 22–23.

Гайова, Л., Дирдара, І., Лаптева, Л. та ін. (2009). Підсумкові контрольні роботи з окремих предметів за I семестр. *Початкова школа*. № 11. С. 23–26.

Гайова, Л., Семеновська, Х. (2007). Орієнтовні диктанти з української мови. *Початкова школа*. № 5. С. 25–26.

Кидисюк, Н. (2007). Орієнтовні комбіновані диктанти. *Початкова школа*. № 11. С. 12–13.

Сременко, Л. (2008). Диктанти для іменинників. *Початкове навчання та виховання*. № 10. С. 16–32.

Канцур, Н. (2009). Орієнтовні диктанти з української мови. *Початкова школа*. № 1. С. 21–23.

Ющук, І. (2010). Українська мова в XXI столітті: проблеми стану і статусу. *Дивослово*. № 8. С. 1–5.

Мовчун, А., Мовчун, Л. (2022). Збірник диктантів з української мови для учнів 2–4 класів. Київ: Літера ЛТД. 256 с.

Передерій, О. (2002). Про походження власних назв. *Прийрпіння*. № 2. С. 3–8.

Скрипченко, О., Падалка, О., Скрипченко, Л. (2005). Психолого-педагогічні основи навчання: посіб. для викладачів психології і педагогіки, аспірантів, студентів педагогічних та курсантів військових навчальних закладів. Київ: Український центр духовної культури. 420 с.

Кобець, В. (2017). Сонячні висоти подільського жайворонка. *Вінницька обласна універсальна наукова бібліотека: вебсайт*. URL: http://old.library.vn.ua/publications/2017/zpd_Vin2017/zpd_Vin2017_5.html (дата звернення: 23.09.2022).

Гуцало, Є. (1969а). У лелечому селі: оповідання. Київ: Веселка. 210 с.

Гуцало, Є. (2007). Серпень, спалах любові: оповідання та повість. Київ: Знання-Прес. 263 с.

Горболіс, Л. (2010). Інформаційно-змістова матриця запаху як вияв національної самобутності героїв. *Дивослово*. № 8. с. 53–55.

Гуцало, Є. (1969б). Запах кропу: оповідання, повість. Київ. 269 с.

REFERENCES

Savchenko, O. (2012). Vyvchennia osobystosti molodshoho shkoliara yak peredumova uspishnoi

orhanizatsii yoho navchalnoi diialnosti [Understanding the personality of a junior high school student as a prerequisite for the successful organization of his educational activities]. *Pochatkova shkola*. S. 1–6. [in Ukrainian].

Ponomarova, K. (2007). Perevirka navchalnykh dosiahnen uchniv z ukrainskoi movy v II semestri [Checking the educational achievements of students in the Ukrainian language in the 1st semester]. *Pochatkova shkola*. S. 43–46. [in Ukrainian].

Khoroshkovska, O. (2001). Formuvannia hrafiko-orfohrafichnykh umin i navychok [Formation of graphic and orthographic abilities and skills]. *Pochatkova shkola*. S. 16–18. [in Ukrainian].

Vashulenko, M., Dubovyk, S. (2012). Oriientovni kombinovani kontrolni roboty z ukrainskoi movy [Estimated combined test papers on the Ukrainian language]. *Pochatkova shkola*. № 7. S. 39–47. [in Ukrainian].

Vashulenko, M., Dubovyk, S. (2013). Oriientovni kombinovani kontrolni roboty z ukrainskoi movy [Approximate combined test papers on the Ukrainian language]. *Pochatkova shkola*. № 4. S. 36–45. [in Ukrainian].

Zaiets, S., Zaika, A., Mashchuk, M., ta in. (2005). Formuvannia hrafiko-orfohrafichnykh umin i navychok [Formation of graphic and orthographic abilities and skills.]. *Pochatkova shkola*. № 2. S. 22–23.

Haiova, L., Dyr dara, I., Laptieva L. ta in. (2009). Pidsumkovi kontrolni roboty z okremykh predmetiv za I semestr [Final test papers on individual subjects for the 1st semester]. *Pochatkova shkola*. № 11. S. 23–26. [in Ukrainian].

Haiova, L., Semenovska, Kh. (2007). Oriientovni dyktanty z ukrainskoi movy [Approximate dictations from the Ukrainian language]. *Pochatkova shkola*. № 5. S. 25–26. [in Ukrainian].

Kydysiuk, N. (2007). Oriientovni kombinovani dyktanty [Approximate combined dictations]. *Pochatkova shkola*. № 11. S. 12–13. [in Ukrainian].

Yeremenko, L. (2008). Dyktanty dlia imenyynykiv [Dictation for birthday people]. *Pochatkove navchannia ta vykhovannia*. № 10. S. 16–32. [in Ukrainian].

Kantsur, N. (2009). Oriientovni dyktanty z ukrainskoi movy [Approximate dictations from the Ukrainian language]. *Pochatkova shkola*. № 1. S. 21–23. [in Ukrainian].

Yushchuk, I. (2010). Ukrainska mova v XXI stolitti: problemy stanu i statusu [Ukrainska mlanguage in 21 century]. *Dyvoslovo*. № 8. S. 1–5. [in Ukrainian].

Movchun, A., Movchun, L. (2022). Zbirnyk dyktantiv z ukrainskoi movy dlia uchniv 2–4 klasiv [A collection of Ukrainian language dictations for 2nd grade students]. Kyiv: Litera LTD. 256 s. [in Ukrainian].

Perederii, O. (2002). Pro pokhodzhennia vlasnykh nazv [About the origin of proper names]. *Pryirpinnia*. № 2. S. 3–8. [in Ukrainian].

Skrypchenko, O., Padalka, O., Skrypchenko, L. (2005). Psykholoho-pedahohichni osnovy navchannia [Psychological and pedagogical foundations of learning]: posib. dlia vykladachiv psykholohii i pedahohiky, aspirantiv, stud. pedahohichnykh ta kursantiv viiskovykh navchalnykh zakladiv. Kyiv: Ukrainskyi Tsentr dukhovnoi kultury. 420 s. [in Ukrainian].

Kobets, V. (2017). Soniachni vysoty podil'skoho zhaivoronka [Sunny heights of the Podil skylark]. Vinnytska oblasna universalna naukova biblioteka: vebсайт. URL: http://old.library.vn.ua/publications/2017/zpd_Vin2017/zpd_Vin2017_5.html (data zvernennia 23.09. 2022). [in Ukrainian].

Hutsalo, Ye. (1969a). U lelechomu seli [In the stork village]: opovidannia. Kyiv: Veselka. 210 s. [in Ukrainian].

Hutsalo, Ye. (2007). Serpen, spalakh liubovi [August,

a flash of love]: opovidannia ta povist. Kyiv: Znannia-Pres. 263 s. [in Ukrainian].

Horbolis, L. (2010). Informatsiino-zmistova matrytsia zapakhu yak vyriav natsionalnoi samobutnosti heroiv [The information-content matrix of the smell as a fan of the national identity of the heroes]. *Dyvoslovo*. № 8. S. 53–55. [in Ukrainian].

Hutsalo, Ye. (1969b). Zapakh kropu: opovidannia, povist [The smell of dill]. Kyiv. 269 s. [in Ukrainian].

Дата надходження до редакції: 05.12.2022

УДК 378.147:004.5|278.22;81'243
DOI: 10.37026/2520-6427-2022-112-4-61-65

Марія КОРНІЄНКО,
аспірантка Миколаївського національного
університету імені В. О. Сухомлинського,
м. Миколаїв, Україна
ORCID: 0000-0001-6364-5314
e-mail: mariakornienko16.97@gmail.com

ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ПРОГРАМОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІНШОМОВНОЇ ПІДГОТОВКИ МАГІСТРІВ-ФІЛОЛОГІВ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ

Анотація. У статті висвітлюються проблеми формування програмового забезпечення іношомовної підготовки магістрів-філологів – майбутніх учителів англійської мови, зумовлені трансформаційними процесами, що відбуваються в українській освіті загалом і вищій школі зокрема. Авторка зосереджується на програмовому забезпеченні саме магістерської підготовки, оскільки другий рівень вищої освіти має високий потенціал для формування компетентного фахівця-новатора, свідомого рушія суспільного розвитку.

У роботі використані дисертаційні дослідження й монографічні праці вітчизняних учених стосовно загальних засад розвитку магістратури та ступеневої підготовки вчителів іноземних мов, переважно – англійської.

Аналізуються основні тенденції програмування магістерської освіти в Україні наприкінці минулого й на початку нинішнього століття, найважливішими з яких є диференціація змісту навчання і форм контролю за його результатами на різних рівнях вищої освіти, варіативність змісту навчання та його компетентнісна спрямованість, європейська інтеграція та особистісна зорієнтованість фахової підготовки. Стверджується тісний зв'язок між освітньо-професійною програмою та програмами навчальних дисциплін.

Ключові слова: магістерська освіта, програмове забезпечення, освітня програма, зміст освіти, фахова підготовка, трансформаційні зміни, провідні тенденції.

Mariia KORNIENKO,
Postgraduate student,
V. O. Sukhomlynskyi National
University of Mykolaiv,
Mykolaiv, Ukraine
ORCID: 0000-0001-6364-5314
e-mail: mariakornienko16.97@gmail.com

THE DEVELOPMENT TENDENCIES OF PROVISION OF FOREIGN LANGUAGE TRAINING OF PHILOLOGY MASTERS IN HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS OF UKRAINE AT THE PRESENT STAGE